

Jan Walkusz, Konferencja Polskich Księży na Wschodnią Kanadę 1956–2016, Wydawnictwo „Bernardinum” Sp. z o.o., Pelplin 2016, ss. 168

Jednym z priorytetów działalności Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II są badania nad Polonią. W ten nurt wpisują się również zainteresowania jej pracownika, ks. prof. Jana Walkusza, kierownika Katedry Historii Kościoła w Czasach Najnowszych, Metodologii i Nauk Pomocniczych, w którego bogatym, a przy tym dość zróżnicowanym dorobku piśmienniczym, poczesne miejsce zajmuje refleksja naukowa nad duszpasterstwem i formami organizacji życia religijnego środowisk polonijnych w Kanadzie. Adnotacje udostępnione drukiem przez ks. Krzysztofa Kocha dowodzą, że publikacje na temat rodaków zamieszkujących Kraj Klonowego Liścia ks. Walkusz poprzedził wieloletnimi badaniami prowadzonymi *in situ*¹. Sumienna kwerenda, sprawdzona metoda badawcza, a także umiejętność różnicowania warunków wpływających na stopień zaangażowania w dziedzinie religijnej i kościelnej Polaków na obczyźnie zaowocowały innowacyjną monografią poświęconą organizacji zrzeszającej duchowieństwo, którą nazwano Konferencją Polskich Księży na Wschodnią Kanadę.

Bez wątpienia dość uciążliwe, a przy tym wymagające benedyktyńskiej cierpliwości, było gromadzenie źródeł do omawianego opracowania. Jedynie doświadczony historyk mógł zmierzyć się z zadaniem nakreślenia komplementarnego obrazu badanej rzeczywistości na podstawie mocno rozproszonej i zdekompletowanej dokumentacji. Ks. Walkusz posiłkował się przy tym zarówno dostępną literaturą oraz, co warte podkreślenia, przeprowadzonymi wywiadami, które ze względu na ulotność ludzkiej pamięci, mają wartość ponadczasową.

Pierwszą w dziejach prezentację Konferencji Polskich Księży na Wschodnią Kanadę ks. Walkusz przeprowadził według klucza przedmiotowo-chronologicznego, składającego się z ośmiu odpowiednio usystematyzowanych części (1. Geneza organizacji i powstanie; 2. Struktury; 3. Konferencje i spotkania; 4. Polonijne pielgrzymki do Midland; 5. Spektakularne inicjatywy integracyjne; 6. Współpraca z organizacjami polonijnymi; 7. Kontakty z Polską i akcje dobroczynne; 8. Troska o ołtarz w Midland), wzbogaconych ponadto rozdziałem biograficznym (sylwetki kolejnych prezesów Konferencji) oraz aneksem, zawierającym wybór najważniejszych dokumentów źródłowych.

Lektura monografii skupia uwagę czytelnika w pierwszym rzędzie na genezie Konferencji Polskich Księży na Wschodnią Kanadę. Powstała ona w 1956 r.

¹ Zob. K. Koch, rec.: *Jan Walkusz, Zgromadzenie Świętego Michała Archaniota w Kanadzie 1962–2012, Pelplin 2012*, s. 232, *Kościół w Polsce. Dzieje i Kultura* 13 (2014), s. 291.

z inicjatywy trzech proboszczów prowincji Ontario: ks. Michała Smitha OMI z parafii św. Kazimierza w Toronto, ks. Józefa Capigi CR z parafii św. Stanisława Kostki w Hamilton oraz ks. Franciszka Pluty z parafii Matki Boskiej Częstochowskiej w London. Utworzono ją na fali Wielkiej Nowenny, którą – wzorem praktyki w Polsce – zainicjowano w polonijnych parafiach Kanady. Dążeniem nowej organizacji było integrowanie i kreatywne podtrzymywanie łączności między polskimi księżmi pracującymi w prowincjach Ontario i Quebec, a także wytyczanie form duszpasterstwa polonijnego, powiązanego z propagowaniem historii, kultury i tradycji polskiej. Należy przy tym zaznaczyć, że opisywaną konferencję tworzą duchowni reprezentujący zarówno kler diecezjalny, jak i zakonny o odmiennej formacji i charyzmatkach.

Cele funkcjonowania Konferencji realizowano poprzez: a) spotkania, na których dyskutowano o problemach dotyczących życia religijnego i narodowego Polonii kanadyjskiej; b) pogłębienie życia duchowego (rekolekcje, odczyty i wspólne spotkania); c) wymianę poglądów i dzielenie się wiadomościami z terenu pracy duszpasterskiej; d) współpracę z organizacjami świeckimi, a szczególnie z Kongresem Polonii Kanadyjskiej dla dobra religijnego i narodowego; e) dążenie do jednolitej postawy w działaniu i rozwiązywaniu trudności; f) pogłębianie wiedzy o Polonii, Kościele i jego potrzebach; g) ułatwianie i inspirowanie częstych kontaktów z Episkopatem Polski i Kanady.

Konferencję reprezentował czteroosobowy zarząd, składający się z prezesa, jego zastępcy (wiceprezesa), sekretarza i skarbnika. Warto nadmienić, że nie zawsze wszystkie funkcje były obsadzone. W dotychczasowej historii tej organizacji było ośmiu prezesów, z których każdy odcisnął indywidualne piętno na jej losach i formach działania. Najdłużej urząd ten piastowali o. Michał Smith OMI (11 lat) i o. Janusz Błażej OMI (14 lat).

Miejscem, gdzie gromadziło się duchowieństwo był zasadniczo dom rekolekcyjny ojców oblatów – Queen of Apostels Renewal Centre w Mississauga. Początkowo zjazdy odbywały się raczej nieregularnie i przy niewielkiej frekwencji. Za czasów przewodzenia Konferencji przez Józefa Capigę CR spotkania zostały usystematyzowane, zarówno w swojej cykliczności, jak i w przemyślanym doborze tematów. Niestety, w latach dziewięćdziesiątych XX w. zaczęły one tracić swój impet. Wyraźnie osłabła również gorliwość ich uczestników. Wprowadzono zatem istotne zamiany w organizacji zjazdów. Od marca 2002 r. zapraszano na nie biskupów z Polski. Dość szybko ustabilizowała się tradycja i forma takich spotkań.

Pod auspicjami Konferencji Polskich Księży na Wschodnią Kanadę organizowano coroczne pielgrzymki do sanktuarium Pierwszych Męczenników Kanadyjskich w Midland. Pierwsza z nich odbyła się w 1956 r. Zgromadziło się

wówczas około 12 tys. polskich pielgrzymów z pogranicza Kanady i Stanów Zjednoczonych. Wypracowany wówczas program pielgrzymki, z niewielkimi zmianami, jest kontynuowany. Uroczystości na wzgórzach bazyliki świętych Męczenników Kanadyjskich obejmują m.in. udział w modlitwie różańcowej, procesję do ołtarza polowego, mszę św. koncelebrowaną oraz popołudniowe nabożeństwo eucharystyczne.

Szczególnym wydarzeniem w działalności Konferencji było nadzwyczajne zebranie z biskupami polskimi w parafii św. Stanisława Kostki w Hamilton 19 sierpnia 1976 r. Zorganizowano je przy okazji Kongresu Eucharystycznego w Filadelfii, w którym uczestniczyli również polscy hierarchowie. Pierwszą część spotkania zdominowali księża polonijni, natomiast w drugiej głos zabierali kolejni biskupi: Władysław Rubin – na temat historii i organizacji duszpasterstwa polonijnego, Wincenty Urban – o emigracji polskiej i ukraińskiej, Karol Wojtyła – na temat ogólnej sytuacji Kościoła w Polsce, Jerzy Stroba – o duszpasterstwie w Polsce, Ignacy Jeż – o duchowieństwie i powołaniach w Polsce, Lech Kaczmarek – o roli laikatu w Kościele, Jan Obłąk – o odnowie liturgii, Marian Przykucki – nakreślił sytuację budownictwa sakralnego w Polsce, Bohdan Bejze – charakteryzował naukę katolicką, Julian Groblicki – duszpasterstwo charytatywne, Edward Materski – wychowanie religijne dzieci i młodzieży i Stefan Bareła – duszpasterstwo maryjne. Ks. Walkusz zauważył przy tym, że obecność członków Polskiego Episkopatu w Kanadzie wpłynęła na większe upodmiotowienie i dowartościowanie polskiej społeczności w tym kraju. Konferencja przyczyniła się również do zorganizowania 14 września 1984 r. wyjątkowego spotkania papieża Jana Pawła II z Polonią kanadyjską na stadionie Canadian National Exhibition w Toronto. Zgromadziło się na nim około 60 tys. rodaków z Kanady i Stanów Zjednoczonych.

Konferencja Polskich Księży na Wschodnią Kanadę owocnie współpracowała również z organizacjami polonijnymi. Na szczególną uwagę zasługiwała zwłaszcza kooperacja z Kongresem Polonii Kanadyjskiej. Niemal od samego początku funkcjonowania kapłańskiego stowarzyszenia zapraszano władze lub przedstawicieli Kongresu na okresowe spotkania. Wspomniane organizacje optowały wspólnie przez kilkanaście lat za ustanowieniem osobnego biskupa dla polskiej społeczności zamieszkującej Kanadę albo Centralnego Ośrodka Duszpasterskiego zaopatrzonego w odpowiednie kompetencje jurysdykcyjne.

Opisywana Konferencja zapisała się złotymi zgłoskami w historii jako organizator spotkań z wybitnymi osobowościami z kraju oraz inicjator akcji dobroczynnych. Dzięki tego rodzaju działalności Polonia miała okazję towarzyszyć postępowi polskiej myśli naukowej i literackiej, uprawianej i rozwijanej – mimo komunistycznych restrykcji i administracyjnych utrudnień – na drodze swobod-

nych i niezależnych badań. Wśród prelegentów znaleźli się wówczas m.in. o. prof. Albert Krapiec OP i prof. Jerzy Kłoczowski. Beneficjentem organizowanej przez Konferencję pomocy, przy dużym zaangażowaniu i ofiarności Polonii, był przede wszystkim Katolicki Uniwersytet Lubelski, a także Seminarium Polskie w Paryżu i Instytut Polski w Rzymie. Z okazji tysiąclecia chrześcijaństwa w Polsce powołano „Fundusz Milenijny”, dzięki któremu wspierano szkoły, studentów, biblioteki i zespoły polonijne. W 1977 r. utworzono z kolei „Fundusz Pomocy Kościołowi w Polsce”. Ponadto Konferencja rokrocznie wspomagała finansowo prymasa Polski.

W końcowej refleksji nad lekturą analizowanej monografii należy podkreślić nie tylko jej nieocenioną wartość merytoryczną, stanowiącą inspirację do dalszych badań nad środowiskami polonijnymi, ale także staranność i rzetelność wydawniczą, które przełożyły się na jej estetyczną szatę graficzną.

Ks. Marek Jodkowski
Olsztyn